

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Вітер Надії Григорівни на тему:
«Агробіологічні та екологічні умови функціонування полезахисних лісосмуг в
умовах зміни клімату Лісостепу правобережного», представленої на здобуття
наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та
продовольство за спеціальністю 201 Агрономія**

У результаті розгляду, опрацювання теоретичних та практичних положень дисертаційного дослідження, поданих до розгляду наукових публікацій за темою дисертації Вітер Надії Григорівни, а також за підсумками проведеного семінару, визначено наступне:

Актуальність теми досліджень і отриманих результатів. За останнє століття загальносвітові показники підвищення температури повітря становлять 0,74 °С, що призвело до посух, скорочення морозного періоду, збільшення кількості та інтенсивності літніх високих температур, зростання частоти виявів екстремальних кліматичних явищ. Наукові дослідження свідчать, що зростання середньорічної температури повітря на 1 °С може призвести до переміщення на північ широтних меж кліматичних зон у межах України на 160 км.

Наслідком змін клімату в Україні є зростання частки опадів зливного характеру, що підвищує ризики вияву водної ерозії на тлі прогнозованого зростання посівних площ просапних культур (кукурудза, соняшник). Посилення вітрового режиму підвищує ризики дефляції ґрунтів.

Зміни клімату, підвищення температури, посилення вітрового режиму спричиняють дефіцит вологи та непродуктивного її випаровування. Саме створення системи полезахисних насаджень вважається одним із ефективних напрямів у комплексі заходів з адаптації землеробства до змін клімату.

Полезахисні смуги є штучними насадженнями, що розділяють землі сільськогосподарського призначення і одночасно виконують ґрунтозахисні, водоохоронні та кліматорегулюючі функції. Вони формувались в Україні як елемент комплексу агротехнічних заходів для збереження і промислового вирощування сільськогосподарських культур на масивах ріллі.

Полезахисні лісосмуги, будучи частиною природної сфери територіальних екосистем, виконують цілий ряд найважливіших, унікальних еколого-економічних і соціальних функцій. Вони впливають на водообмін і стан екосистем, запобігають водній і вітровій ерозії ґрунтів, перешкоджають утворенню ярів і зсувів, закріплюють піщані арени і регулюють рівень ґрунтових вод, зберігають ландшафти, виконують поліфункціональну роль у поліпшенні довкілля, сприяють отриманню гарантованих врожаїв сільськогосподарської продукції, підвищення родючості ґрунтів.

В сучасних умовах відсутності догляду, полезахисні лісосмуги втрачають свої позитивні властивості внаслідок порушення їх конструкцій. Повітряні потоки не проходять крізь них, тому гинуть деревно-чагарникові насадження. Вітер видуває родючий шар ґрунту з окремих ділянок поля і переносить його і зайвій кількості на межі полезахисних насаджень. Виникає ще одна несприятлива проблема: в одних ділянках поля виникає надлишок вологи, а в іншій – нестача.

В умовах глобальної зміни клімату ефективно виконання лісосмугами природоохоронних функцій ще більше сповільнюється. Погіршуються їх агробіологічні та екологічні умови функціонування. Тому актуальною проблемою, що потребує вирішення, є вивчення особливостей їх розвитку в таких екстремальних умовах для повноцінного виконання ними ґрунтозахисних та екосистемно стабілізуючих функцій.

Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану наукових досліджень Вінницького національного аграрного університету і є складовою частиною науково-дослідницьких тем: «Біоіндикаційна оцінка стійкості полезахисних лісосмуг в умовах інтенсивного землеробства Лісостепу правобережного» (номер державної реєстрації 0121U113047, термін виконання: жовтень 2021 року – грудень 2023 року), де автором оцінено екологічний стан полезахисних лісосмуг; «Агробіологічні та екологічні умови функціонування полезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату Лісостепу правобережного» (номер державної реєстрації 0123U104200, термін виконання: січень 2024 року – грудень 2027 року), автором вивчено агробіологічні та екологічні умови існування полезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату та інтенсифікації землеробства.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота є завершеною науковою працею у якій на основі теоретичного узагальнення та експериментального вивчення агробіологічних та екологічних особливостей функціонування полезахисних лісосмуг в ґрунтово-кліматичних умовах Лісостепу правобережного:

Уперше встановлено динаміку продуктивності основних сільськогосподарських культур в умовах зміни клімату за різної віддалі від полезахисних лісосмуг. Визначено математичні кореляційно-регресійні залежності між біологічними та екологічними чинниками полезахисних лісосмуг, що пояснюють їх пригнічення та погіршення функціональних властивостей щодо впливу на агрофітоценози;

Удосконалено систему методичних підходів щодо оцінки функціонування полезахисних лісосмуг за їх біометричними параметрами та чинниками, що на них впливають.

Набули подальшого розвитку знання щодо обґрунтування корисної відстані ефективного впливу основних та допоміжних полезахисних лісосмуг на показники продуктивності сільськогосподарських культур в умовах зміни клімату.

Практична цінність результатів дослідження та їх впровадження. Цінність отриманих наукових результатів полягає в тому, що теоретичні та практичні положення дисертації зорієнтовані на виявлення основних причин погіршення агроекологічного впливу полезахисних лісосмуг на продуктивність посівів основних сільськогосподарських культур та встановлення поперечної відстані від них, на якій зафіксоване підвищення урожайності посівів. Розроблені наукові положення логічно доведено до рівня конкретних пропозицій, придатних для впровадження в практику.

Результати, отримані в дисертаційній роботі, впроваджені у виробничу діяльність Вінницького обласного комунального спеціалізованого лісогосподарського підприємства «ВІНОБЛАГРОЛІС» (акт впровадження № 15 від 08.11.2024 р.), ДП «Вінницька лісова науково-дослідна станція» (акт впровадження № 16 від 14.11.2024), ФГ «Капріца Л.А.» с. Голубече Тульчинський район Вінницької області (акт впровадження № 18 від 15.11.2024 р.), ТОВ «Великокісницьке» с. Велика Кісниця Могилів-Подільський район Вінницької області (акт впровадження № 17 від 15.11.2024 р.), ФГ «АГАТ-АГРО-ЕКСПЕРТ» с. Городківка Тульчинський район Вінницької області (акт впровадження № 19 від 25.11.2024 р.)

Підтвердженням наукової та практичної цінності отриманих результатів є використання основних теоретичних та практичних рекомендацій у навчальному процесі Вінницького національного аграрного університету при викладанні окремих частин навчальної дисципліни «Збалансоване природокористування» (довідка № 01.1-59-1406 від 13.12.2023 р.).

Аналіз кількості наукових публікацій, повноти опублікування результатів дисертації та особистого внеску здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами та зарахованих за темою дисертації, засвідчив, що результати дослідження, які викладені в дисертаційній роботі, отримані автором самостійно та повною мірою відображають основні положення та висновки роботи, доповідалися і обговорювалися на науково-практичних конференціях.

Результати дисертаційної роботи Вітер Надії Григорівни опубліковано 15 наукових праць загальним обсягом 7,02 умовн. друк. арк. (власний доробок автора 5,75 умовн. друк. арк), у тому числі 0,32 умовн. друк. арк. у наукометричній базі Scopus та Web of Science; 3,60 умовн. друк. арк. у наукових фахових виданнях України, включених до міжнародних науково метричних баз; 1,83 умовн. друк. арк. у інших виданнях. З них відповідають вимогам п. 8 – 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня

доктора філософії затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 – 8 публікацій.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в іноземному науковому фаховому виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus та Web of Science

1. Tkachuk O., **Viter N.**, Pankova S., Titarenko O., Yakovets L. The current environmental state of the field protective forest belts of the Forest Steppe of Ukraine. *International Journal of Ecosystems and Ecology Science*. 2023. Vol. 13 (2). P. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.31407/ijeess13.2>.

URL: <https://ijeess.net/images/pdf/OleksandrTkachukNadiyaViterSnizhanaPankovaOlgaTitarenkoLyudmilaYakovetsTHECURRENTENVIRONMENTALSTATEOFTHEFIELDPROTECTIVEFORESTBELTSOFTHEFORESTSTEPPEOFUKR> (0,89 друк. арк., особистий внесок – 0,18 друк. арк., проведено експериментальні спостереження).

2. Tkachuk O., Pansyryeva H., Mazur K., Chabanuk Y., Zabarna T., Pelekh L., Bronnicova L., **Viter N.** Ecological problems of the functioning of field protective forest belts of Ukrainian Forest Steppe. *Ecological Engineering & Environmental Technology*. 2025. № 26 (1). P. 149–161.

DOI: <https://doi.org/10.12912/27197050/195735>

URL: <http://www.ecoet.com/pdf195735117080?filename=Ecological%20problems%20of.pdf> (1,25 друк. арк., особистий внесок – 0,14 друк. арк., проведено спостереження, підготовка статті до друку).

Статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б», включених до міжнародної наукометричної бази даних (Index Copernicus)

3. Ткачук О.П., **Вітер Н.Г.** Біологічні аспекти функціонування полезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату. *Збалансоване природокористування*. 2022 № 1. С. 101-107. DOI: 10.33730/2310-4678.1.2022.255218

URL: [file:///D:/Users/Downloads/255218%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-595640-1-10-20220610%20\(3\).pdf](file:///D:/Users/Downloads/255218%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-595640-1-10-20220610%20(3).pdf) (0,69 друк. арк., особистий внесок – 0,50 друк. арк., проведено експериментальні спостереження, участь у написанні статті).

4. Ткачук О.П., **Вітер Н.Г.** Екологічні проблеми функціонування полезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату. *Наукові доповіді НУБіП України*. 2022. №2 DOI:10.33730/23104678.1.2022.255218

URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Dopovidi/article/download/16044/14408> (0,98 друк. арк., особистий внесок – 0,80 друк. арк., проведено експериментальні спостереження, участь у написанні статті).

5. Ткачук О.П., **Вітер Н.Г.** Перспективи функціонування полезахисних лісосмуг у Вінницькій області в умовах глобальної зміни клімату. *Таврійський науковий вісник. Серія: Сільськогосподарські науки*. 2023. № 129. С. 146-153.

DOI: <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2023.129.20>

URL: http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/129_2023/19.pdf (0,60 друк арк., особистий внесок – 0,30 друк. арк., проведено збір інформації за темою, участь у написанні статті).

6. Ткачук О.П., Вітер Н.Г. Динаміка кліматичних показників та їх вплив на урожайність основних сільськогосподарських культур у Вінницькій області. *Аграрні інновації*. 2023. № 17. С. 139-149.

DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2023.17>.

URL: <http://agrarianinnovations.izpr.ks.ua/index.php/agrarian/article/view/371>

(0,97 друк арк., особистий внесок – 0,48 друк. арк., проведено збір інформації за темою, участь у написанні статті).

7. Ткачук О.П., Вітер Н.Г. Оцінка сучасного агробіологічного стану полезахисних лісосмуг Лісостепу Правобережного. *Наукові доповіді НУБіП України*. 2024. № 1/107 DOI: [http://dx.doi.org/10.31548/dopovidi.1\(107\).2024.011](http://dx.doi.org/10.31548/dopovidi.1(107).2024.011)

URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/48989-354283-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/48989-354283-1-PB%20(1).pdf)

<https://journals.nubip.edu.ua/index.php/Dopovidi/article/view/48989/15599> (0,82 друк арк., особистий внесок – 0,70 друк. арк., проведено експериментальні дослідження, участь у написанні статті).

8. Ткачук О.П., Вітер Н.Г. Вплив полезахисних лісосмуг на продуктивність пшениці озимої в умовах глобального потепління. *Сільське господарство та лісівництво*. 2024. № 3 (34). С. 182-197. DOI: 10.37128/2707-5826-2024-3-16

URL: <http://forestry.vsau.org/storage/articles/December2024/9NZqkKMH1fzEmRYq5o3I.pdf> (0,83 друк арк., особистий внесок – 0,50 друк. арк., проведено експериментальні дослідження, участь у написанні статті).

Інші видання (тези доповідей)

9. Вітер Н.Г. Особливості розповсюдження ентомофауни у полезахисних лісосмугах. *Development strategies for modern education and science: materials of the III International research and practical internet conference, (February, 28, 2022, Zdar nad Sazavou) 2022*. С. 5-7. (0,16 друк. арк.).

URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/42221/1/L_Ovsienko_DSFMEAS_3_IS.pdf

10. Вітер Н.Г. Зміна клімату і агролісомеліорація. *Current issues of science materials of the III international research and practical internet conference, (April, 30, 2022, Zdar nad Sazavou) 2022*. С. 4-7. (0,16 друк. арк.).

URL: https://drive.google.com/file/d/1meQDyIlOkIbYbixOkn0RsG_Wha7SGVrY/view?usp=drive_link

11. Вітер Н.Г. Меліоративний вплив полезахисних насаджень. *Current issues of science: materials of the III international research and practical internet conference, (May, 31, 2022, Zdar nad Sazavou) 2022*. С. 5-9.

URL: <http://repository.vsau.org/repository/getfile.php/31139.pdf> (0,31 друк. арк.).

12. Вітер Н.Г. Глобальна зміна клімату та функціонування і відтворення пожезахисних лісосмуг в умовах військового стану. *Відтворимо ліси разом*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 20 квітня 2023 року. Київ: «НЕНЦ». 2023. С. 19-25.

URL:https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/lisu_razom.pdf

(0,30 друк. арк.).

13. Вітер Н.Г. Роль пожезахисних насаджень в зміні мікроклімату агроландшафтів в умовах військового стану. *Екологічна і біологічна небезпека в умовах війни*: збірник матеріалів науково-практичної конференції, м. Київ, 19-20 липня 2023 року, Київ: Інститут агроекології і природокористування НААН. 2023. С. 27-31.

URL:https://www.agroeco.org.ua/wpcontent/uploads/Publications/zbirnyky_conferentsii/Zbirnyk%20lipen%20warm.pdf (0,22 друк. арк.).

14. Вітер Н.Г. Науково-методичні рекомендації та розробка проектів землеустрою при створенні пожезахисних лісосмуг. *Scientific Research and Innovation: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference*, April 18-19, 2024. Dnipro, 2024. С. 65-68 .

URL:<http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2024/04/Conference-Proceedings-April-18-19-2024.pdf> .(0,3 друк. арк.).

15. Вітер Н.Г. Екологічні чинники впливу на стан пожезахисних лісосмуг. *Recent Trends in Science: Proceedings of the 3rd International Scientific and Practical Internet Conference*, May 16-17, 2024. Dnipro, 2024. С. 42-45.

URL:<http://www.wayscience.com/wp-content/uploads/2024/08/Conference-Proceedings-August-1-2-2024-1.pdf> (0,3 друк. арк.).

Положення дисертаційної роботи пройшли апробацію у доповідях і виступах дисертантки на 10 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, що відбулися протягом 2022-2024 рр.

ВИСНОВОК

Дисертація Вітер Надії Григорівни на тему: «Агробіологічні та екологічні умови функціонування пожезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату Лісостепу правобережного» є оригінальним, самостійним, завершеним науковим дослідженням, що стосується актуальної проблеми і містить оригінальні підходи до вирішення теоретичних і практичних завдань, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення у підвищенні ефективності функціонування пожезахисних лісосмуг в умовах інтенсифікації землеробства.

Робота відповідає принципам академічної доброчесності.

Наукові положення, що знайшли відображення в дисертації, є обґрунтованими, про що свідчить структурна побудова та зміст роботи, істотний перелік узагальнених, систематизованих та опрацьованих автором

фундаментальних робіт вітчизняних та зарубіжних учених і фахівців. Робота виконана державною мовою.

Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені дисертантом наукові завдання вирішені повністю, мету дослідження досягнуто. Основні положення дисертації містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення, висновки і рекомендації повністю обґрунтовані та аргументовані, містять наукову новизну та отримали необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача відображені основні положення дисертації.

За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю науковою та практичною цінністю здобутих результатів, дисертація Вітер Надії Григорівни на тему: «Агробіологічні та екологічні умови функціонування полезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату Лісостепу правобережного» відповідає спеціальності 201 Агрономія, вимогам пп. 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами) та за структурою, мовою та стилем викладення відповідає вимогам наказу МОН від 12 січня 2017 року №40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

Дисертація Вітер Надії Григорівни на тему: «Агробіологічні та екологічні умови функціонування полезахисних лісосмуг в умовах зміни клімату Лісостепу правобережного» може бути рекомендована до подання у спеціалізовану вчену раду на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство за спеціальністю 201 Агрономія.

**Голова міжкафедального семінару
навчально-наукового інституту
агротехнологій та природокористування:
д.с.-г.н., доцент, доцент кафедри
рослинництва та садівництва
Вінницького національного
аграрного університету**

Віталій Паламарчук

*Гідний Паламарчука Вітер Надії Григорівни
вчений секретар*

В.І. Кортанюк